

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

Дипломна робота

магістра

з теми: **«ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК В РОБОТІ ЛОГОПЕДА І МУЗИЧНОГО
КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНИХ ГРУП»**

Виконала: здобувач вищої освіти
заочної форми навчання
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія
Хребетко Катерина Семенівна

Науковий керівник: **Мілевська О. П.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри логопедії і спеціальних
методик

Рецензент: **Бугера Ю. Ю.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психолого-медико-
педагогічних основ корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ У РОБОТІ ЛОГОПЕДА І МУЗИЧНОГО	
КЕРІВНИКА ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	
1.1. Розвиток мовлення дошкільника з нейротиповим розвитком та роль музики у цьому процесі.....	8
1.2. Особливості логопедичної роботи в інклюзивних дошкільних групах	15
1.3. Корекційні можливості музичних занять у навчанні та вихованні дошкільників з порушеннями мовлення	26
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЛОГОПЕДОМ ТА МУЗИЧНИМ КЕРІВНИКОМ	
ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	
2.1. Обґрунтування методики констатувального дослідження.....	35
2.2. Аналіз результатів констатувального дослідження.....	43
РОЗДІЛ III. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ У РОБОТІ ЛОГОПЕДА ТА МУЗИЧНОГО	
КЕРІВНИКА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ	
ГРУПИ.....	
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	97

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток України як демократичної держави, входження її в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку державної системи дошкільної освіти. В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства.

Пріоритетним завданням дошкільної освіти є не формування базових життєвих компетенцій, необхідних для входження в суспільне життя [1; 30; 55]. Суспільству необхідні самостійні, практично вмілі, творчі особистості, з розвиненим почуттям відповідальності, гідності. Тому важливим є емоційно-ціннісний, морально-соціальний, фізичний розвиток особистості з перших років її життя [63; 64].

Охоплення дошкільною освітою дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема, дітей з порушеннями мовлення [38], зумовлює постійне оновлення організаційно-методичних засад щодо корекційно-розвивальної роботи з ними (В. Засенко, Н. Савінова, Н. Пахомова, А. Колупаєва, Л. Прохоренко, Л. Трофіменко, С. Литовченко, І. Одинченко, Н. Базима, Ю. Пінчук, Н. Компанець, Т. Скрипник, М. Шеремет, А. Обухівська, О. Вержиховська та ін.). Науковці, методисти та практики наголошують на важливості формування поряд із загальними компетентностями в когнітивній, емоційній, мовленнєвій та ін. сферах психофізіологічних передумов їхнього розвитку.

Серед цих передумов для дітей з мовленнєвими порушеннями мають важливе значення перцептивні, регулятивні, просодичні (мелодико-інтонаційні), ритмічні, музично-рухові та художньо-естетичні здібності (О. Боряк [4], Н. Квітка [16], О. Мілевська [26], Т. Овчиннікова [32], Б. Теплов [54], Р. Ханукова [56], О. Цись [57], М. Шеремет [63] та ін.).

Зокрема, розлади просодичних компонентів мовлення характерні для дітей з дизартричними порушеннями та ринолалією (О. Боряк, О. Дьякова, Л. Белякова, О. Винарська, О. Мاستюкова, А. Іпполітова, І. Єрмакова та ін.), порушення ритмічних і регулятивних функцій більшою мірою проявляються у дітей із заїканням (Л. Белякова, В. Кондратенко, В. Калягін, Н. Власова, В. Селіверстов, Н. Тяпугін, З. Ленів, І. Поварова, О. Чорна, В. Шкловський, Ю. Флоренська та ін.); для дітей з моторною алалією, з ПОРА типовими є порушення складової структури мовлення, в основі яких лежить несформованість ритмічних функцій і кінетичних праксисів (О. Мاستюкова, Є. Соботович, Л. Трофіменко, М. Линська, О. Большакова, О. Грибова).

На думку дослідників, визначені особливості мовленнєвого дизонтогенезу значною мірою підлягають корекції засобами комплексного впливу: логопедичного та музично-ритмічного, в тому числі, логоритмічного [6; 13; 16; 22; 25; 27; 28; 32; 35; 40; 48; 56; 57; 66; 67]. Науковими дослідженнями доведено позитивний вплив музики, музичних занять та музично-ритмічних вправ на фізичний та психо-емоційний розвиток дошкільника. Праці Н. Ветлугіної, О. Шаповал, С. Шабутіна, Л. Чеснокової, О. Золотарьової, Л. Лісової засвідчують, що музика і музично-ритмічні рухи сприяють особистому самовираженню дитини через емоції, почуття, танцювальні дії, що є актуальним як для дітей з нейротиповим розвитком, так і для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Разом з цим, сучасна система дошкільної та інклюзивної освіти ґрунтується на принципах комплексного підходу в організації навчально-виховного та навчально-корекційного процесів. Одним із напрямків реалізації цього принципу є налагодження взаємозв'язку між фахівцями закладу освіти. Особливої значущості міжфахівцева взаємодія має в умовах інклюзивних дошкільних груп, у яких перебувають діти з порушеннями мовленнєвого розвитку (І. Василяшко, І. Луценко, Н. Софій та ін.).

Проблеми взаємодії фахівців у спеціальній освіті вивчали багато вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких слід відзначити В. Кисличенко,

С. Коноплясту, А. Кравченка, С. Миронову, Ю. Рібцун, Л. Слободчикову, Л. Томіч, Л. Шипіцину І. та ін. Вони розглядали ідеї раннього комплексного супроводу дітей у дошкільних закладах, взаємодію спеціалістів з батьками дітей та взаємозв'язок окремих працівників, зокрема, психолога і логопеда, логопеда і музичного керівника. Однак, ця проблема потребує подальшого вивчення і розробки практичних рекомендацій для фахівців закладів освіти.

Педагоги закладів дошкільної освіти об'єднуються у пошуку нових шляхів здійснення повноцінного та ефективного корекційно-розвивального процесу. Через творчу взаємодію залучають педагогічні засоби, що викликать у дітей бажання дізнаватися, міркувати, діяти, опанувати і отримувати позитивний емоційний відгук на спільну діяльність. Яскравим прикладом такого педагогічного тандему є співпраця вчителя-логопеда і музичного керівника, що має на меті максимально використати музичну діяльність дошкільників у процесі логопедичної корекції.

Усі види музичної діяльності (слухання музики, спів, музично-ритмічні рухи, музичні ігри, гра на дитячих музичних інструментах тощо) можуть використовуватись у корекційно-розвитковій роботі і мати розвивальну мету. Музичні заняття стимулюють у дошкільників слухову увагу і пам'ять, слуховий контроль; у дітей тренуються природнім шляхом просодичні компоненти мовлення – регулюється висота і сила голосу, розвивається тембр та мелодико-інтонаційна сторона мовлення; вдосконалюються навички сприймання і відтворення темпу, ритмізації, паузації.

Аналіз джерельної бази свідчить про наявність спільних корекційно-розвивальних цілей у роботі логопеда та музичного керівника дошкільного закладу в умовах інклюзії. Зокрема, логопедична робота спрямована на розвиток у дітей з особливими освітніми потребами ритмічних здібностей, корекція ритмічної структури мовлення та системи наголосів (акцентованих ритмів), розвиток голосових модуляцій та темпу мовленнєвої діяльності, нормалізація тембру голосу, застосування фоніатричних вправ, проведення логоритмічної корекції. Робота музичного керівника, в свою чергу, теж

передбачає розвиток ритмічних здібностей, розвиток умінь сприймати і відтворювати темп, сприймати і відтворювати акцентовані ритми, а також розширення діапазону голосу та ін..

Беручи до уваги викладене, вважаємо тему дослідження актуальною.

Мета дослідження: обґрунтувати педагогічні умови взаємодії логопеда та музичного керівника дошкільного закладу з інклюзивним навчанням.

Для досягнення мети дослідження було визначено такі **завдання:**

1) Здійснити аналіз науково-методичної літератури з теми дослідження; розкрити значення музично-ритмічного виховання дошкільників та виявити його корекційно-розвиткові можливості у роботі з дошкільниками з порушеннями мовлення.

2) Охарактеризувати особливості логопедичної роботи в умовах інклюзивної дошкільної групи.

3) Дослідити готовність логопедів і музичних керівників дошкільних закладів до професійної взаємодії; експериментально виявити стан сформованості психомоторних навичок, просодичних та фонаційних умінь у дошкільників з порушеннями мовлення.

4) Визначити педагогічні умови взаємодії логопеда та музичного керівника закладу дошкільної освіти з інклюзивним навчанням.

Об'єкт дослідження: співпраця фахівців закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови співпраці логопеда і музичного керівника закладу дошкільної освіти з інклюзивним навчанням як чинник підвищення результативності логопедичної роботи з дітьми.

Методологічна база дослідження: концепція психомоторного розвитку (О. Лурія, А. Шинкарьок, А.Сімко); теорії психофізіологічних механізмів та психофізіологічної структури мовленнєвої діяльності (В. Бельтюков, Д. Ельконін, М. Жинкін, О. Леонт'єв, О.Лурія,); положення про провзаємозв'язок мовленнєвою і моторною сферами дитини (В. Бехтерев, М.Кольцова); положення про превентивне навчання та психолого-педагогічні

концепції формування знань, умінь та навичок (В. Бондар, В. Засенко, О. Леонтєв, В. Синьов, М. Шеремет), теорії про формування базових інваріантних дій та операцій (Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко).

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукової та методичної літератури; порівняльний метод); спостереження; констатувальний експеримент, кількісний і якісний аналіз емпіричних даних).

Елементи наукової новизни: доповнено зміст поняття взаємозв'язок між фахівцями дошкільного закладу; розкрито роль музичного виховання, різних видів музичної діяльності для розвитку психо-мовленнєвих функцій у дошкільників з порушеним мовленням; обґрунтовано методику вивчення готовності до професійної взаємодії логопеда з музкерівником дошкільного закладу; визначено змістові і методичні засади реалізації взаємодії логопеда з музичним керівником в умовах інклюзивних дошкільних груп.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблено методику вивчення готовності до взаємодії логопеда та муз керівника ЗДО; запропоновано методичне забезпечення для реалізації одного з напрямів цієї взаємодії (на матеріалі фонопедичних і музичних вправ). Матеріали дослідження можуть бути використані логопедами та музкерівниками інклюзивних дошкільних груп, вихователями логопедичних груп, здобувачами вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. Логопедія.

Експериментальна база дослідження: ЗДО ЯС № 23 (м.Тернопіль)

Апробація дослідження відбувалась на звітних науково-практичних конференціях студентів, магістрантів КПНУ імені Івана Огієнка (2021, 2022 рр.).

Результати дослідження відображені в 1 публікації.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань), додатків. У роботі вміщено 12 рисунків, 6 таблиць. Основний зміст роботи викладено на 88 стор.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження було зроблено такі висновки:

1. Аналіз науково-методичної літератури показав, що в дошкільному періоді відбувається засвоєння мови та становлення базових психофізіологічних функцій, які обслуговують експресивну мовленнєву діяльність: ритмічних умінь, слухо-ритмічного сприймання, раціонального фізіологічного і мовленнєвого дихання, фонаційної регуляції.

Невід'ємною складовою експресивного мовлення є просодика. Вона розвивається у площині мовленнєвого онтогенезу, на тлі анатомо-фізіологічного та морфофункціонального дозрівання організму. Повноцінне мовлення супроводжується адекватною просодикою: інтонаційною виразністю, словесними та фразовими наголосами, правильною методикою, регульованим темпом і ритмом). В онтогенезі просодика формується значною мірою під впливом музичної діяльності дитини.

За наявності мовленнєвого складного дизонтогенезу порушується формування мовної здатності. Окрім недорозвитку фонологічного, лексико-граматичного компонентів мовлення, знижується мовно-слухове сприймання, страждають ритмічні здібності, система наголосів та голосових модуляцій, виникає міміко-емоційна та мелодико-інтонаційна недостатність мовлення.

2. Дошкільники з порушеннями мовлення становлять категорію дітей з ООП та отримують корекційно-розвиткові послуги, зокрема логопедичні, в інклюзивних дошкільних установах. Результативність надання цих послуг значною мірою визначається дотриманням принципу комплексного підходу в організації корекційно-розвиткової роботи, який передбачає реалізацію взаємозв'язку між фахівцями. Для підвищення ефективності логопедичного супроводу важливим є взаємозв'язок логопеда з музичним керівником.

Усі види музичної діяльності (слухання музики, спів, музично-ритмічні рухи, музичні ігри, гра на дитячих музичних інструментах тощо) можуть

використовуватись у корекційно-розвитковій роботі і мати розвивальну мету. Музичні заняття стимулюють у дошкільників слухову увагу і пам'ять, слуховий контроль; у дітей тренуються природнім шляхом просодичні компоненти мовлення – регулюється висота і сила голосу, розвивається тембр та мелодико-інтонаційна сторона мовлення; вдосконалюються навички сприймання і відтворення темпу, ритмізації, паузації.

3. Констатувальним дослідженням визначено позитивне ставлення логопедів і музичних керівників інклюзивних дошкільних груп до професійної взаємодії.

Виявлено більшу зацікавленість до взаємодії у логопедів; їхні уявлення про значення доцільного музичного супроводу для логоритмічних занять, про роль навичок музикування для розвитку темпо-ритмічних умінь, про корекційно-розвиткові можливості дитячого співу для фонаційного дихання та голосоведення були сформовані на достатньому рівні. Меншою мірою у логопедів сформовані знання про різновиди музичної діяльності, їхній зміст та, відповідно, про корекційні можливості для досягнення цілей логопедичної роботи. Зокрема, про слухання музики.

Виявлено часткову готовність музкерівників до співпраці з логопедами. Ці фахівці предметно володіли інформацією про значення різних видів музичної діяльності дітей для їхнього мовлення і вказали серед них вокальні (співочі) вправи, дихальні, музично-ритмічні та музичні ігри; демонстрували обізнаність у типових просодичних проявах заїкання, дизартрії, ринолалій, алалії та пов'язували їх з порушеннями темпу, ритму, мелодики, інтонації. У якості корекційних можливостей музичних занять для логопедичного супроводу музкерівники визначали роботу над диханням, вимовою, руховими здібностями, слуховим сприйманням, просодикою. Третина досліджуваних висловили неготовність (відмову) від взаємодії з логопедом.

Досліджено особливості мовленнєвого і моторного ритму у дошкільників з порушеннями мовлення та з нормотиповим мовленням;

виявлено виразні недоліки моторного ритму у дітей ЕГ і менш виразні у дітей КГ, часткові порушення мовленнєвого ритму у дітей ЕГ.

Засвідчено зниження голосових якостей у дітей з порушеннями мовлення: середній та низький рівні володіння силою, висотою, тембром.

4. Визначено організаційні умови та розроблено методичне забезпечення взаємодії логопеда та музичного керівника інклюзивної дошкільної групи. Враховано потенційні можливості музичних занять для розв'язання завдань логокорекції; виділено основні завдання роботи логопеда та музичного керівника; віднайдено лінії перетину професійних дій фахівців з урахуванням складових мовленнєвої діяльності, що підлягатимуть корекції та різновидів музичної діяльності з позицій їхнього впливу на мовленнєві функції, уміння.

Спільними напрямками діяльності у взаємодії логопеда і музичного керівника визначено: розвиток фізіологічного і мовленнєвого дихання, ритмічних умінь; активізація вимовних умінь, корекція фонаційних умінь; додатковими напрямками визначено: з боку логопеда – розвиток слухового сприймання, дрібної моторики, диференційованого дихання, складового ритму; з боку музкерівника – розвиток співочих і рухових навичок, сили і висоти голосу, формування умінь слухати музику та проведення музичних ігор, виховання посидючості та нормалізація психо-емоційного стану.

Розроблено інтегрований комплекс логопедично-музичних вправ для реалізації міжфахівцевої взаємодії з фокусом на тренування голосових якостей та музично-ритмічних умінь дошкільників. До комплексу включено фонопедичні вправи та музичні ігри; визначено логопедичний зміст вправ та корекційні завдання на музичних заняттях.

Апробація розробленого методичного забезпечення дозволила виявити позитивну динаміку тренуваних умінь у дітей. Покращився стан моторного і мовленнєвого ритмів у дошкільників ЕГ, стали більш доступними уміння з регуляції сили голосу та тембру голосу. Позитивним результатом застосування комплексу логопедично-музичних вправ вражаємо

налагодження професійної взаємодії між логопедами і музичними керівниками у процесі обговорення змісту вправ, логопедичних і корекційно-музичних завдань.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспектив у вбачаємо у розробленні перспективних планів взаємодії логопедів і музичних керівників, розширення методичного забезпечення за тематичним принципом, проведення спеціальної ознайомчо-просвітницької роботи з логопедами та музичними керівниками з метою формування у них міждисциплінарних знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / А.М.Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч та ін.; наук.кер. А.М. Богуш. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2012. 26с.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підр. / за ред. А. М. Богуш. Київ: Вища шк., 2007. 542 с.
3. Бойсан В. К. Музичні дидактичні ігри. *Мистецтво та освіта*. 2002. № 5. С. 19–20.
4. Боряк О.В. Корекція просодичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з дизартрією засобами логопедичної ритміки. *Науковий часопис. Актуальні проблеми логопедії*. Вип. 13. 2013. С. 13–17.
5. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Заикание : учебн. пос. для студ. Москва : В. Секачев, 1998. 304 с.
6. Вільчковський Е.С. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 128с.
7. Гандзюк С.П. Весела логоритміка. Методичний посібник. Нетішин, 2009. 85 с.
8. Давиденко К.А. Особливості обстеження порушення голосу в дітей дошкільного віку. *Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / за заг.ред Бойчука Ю.Д.* Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. С.89.
9. Данілавічюте Е.А. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. №3 (87). С. 7–18.
10. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників. Харків : Вид. група «Основа», 2012. 191с.

11. Дитина: програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 р. / Кочина Л. П., Кузьменко В. У., Кудикіна Н. В. та ін. ; наук. кер. Проскура О. В. Київ : Університет, 2012. (Програми).
12. Довідник учителя-логопеда / авт. упоряд. С.М. Лупінович. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 112 с.
13. Єременко О. Сприймання дітьми музики на основі констант «ритм» та «лад». Київ : Музична Україна, 2003. 180 с.
14. Забара О.В. З історії виникнення логопедичної ритміки. *Логопед.* 2012. №10. С. 8–15.
15. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах». Додаток до листа МОН України № 1/9-454 від 02 вересня 2016 року.
16. Квітка Н. Використання музикотерапії у закладах дошкільної освіти в умовах інклюзивного навчання. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць / за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої.* Київ : Вид. «ФОП Симоненко О.І.», 2018. Вип. 14. 69–76 с.
17. Крутій К.Л. Сучасне заняття в дошкільному закладі: традиції чи інновації?: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. 176 с.
18. Кисличенко В. А. Логопедичний супровідсім'ї в умовах груп корекції мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти: зб. наук. праць.* Вип. 7, у 2 т. / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2016. Т.2. С. 176–185.
19. Ласточкина О.В. Використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності логопеда : зб.наук. праць: Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Режим доступу: <https://aqce.com.ua/vipusk-n12-2019/vikoristannja-kompjutersnih-tehnologij-u-profesijnij-dijalnosti-logopeda.html>
20. Литвиненко В.А. Застосування арттерапії в логопедичній роботі з дошкільниками та молодшими школярами: навч. метод. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2011. 112 с.

21. Логопедія : підруч. / за ред. М.К Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.
22. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2018. 132 с
23. Матеріали X Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / [упор. Назаренко Г. А.]. У двох томах. Том 1. Черкаси: ЧОПОПП, 2018. 222 с.
24. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення у дітей: Дидактичний матеріал для обстеження мовлення у дітей. Київ : Літера, 2002. 104 с.
25. Методика музикального виховання в дитячому садку / под ред. Н. А. Ветлугиной. Москва : Просвещение, 1982. 271 с.
26. Мілевська О.П. Ритмічні здібності та їх роль у становленні мовленнєвої діяльності. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка та психологія*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. Вип. II. С.161–167.
27. Мілевська О.П. Теоретико-методичний аналіз логотехнологій з формування ритмічних умінь у дошкільників. *The XXIV International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary academic notes. Science research and practice»*, June, 21-24, 2022, Madrid, Spain. P. 387–393.
28. Мілевська О.П. Технологія «візуально-ритмічні ряди» як складова методичного кейсу логопеда у роботі з дошкільниками. *The XIX International Scientific and Practical Conference «Modern problems in science»*, May- 20, 2022, Vancouver17, Canada. pp.516–523.
29. Наказ МОНМСУ «Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у дошкільних навчальних закладах від 01.10.2012, № 1059. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1059736-12#Text>
30. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002 [Електронний ресурс].URL : вид. : <http://ukped.com›statti/zakoni-z-pitan-osviti/110.html>

31. Нікішенко Г.В. Дошкільний логопедичний пункт: організаційний та методичний аспект. Черкаси: ЧОІПОПП, 2013. 80с.
32. Овчиннікова Т.С., Федорович Л.О. Музика, ритм і співи в логопедичній роботі / за ред. Л.О. Федорович. Кременчук: Християнська Зоря, 2009. 88 с.
33. Опанасець І. Нам музика розповідає. *Мистецтво та освіта*. 2004. № 1. С. 44-46.
34. Осадча Т.М. Етіопатогенетичні аспекти порушень голосу у дітей : зб. наук. праць. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Серія 19.* : Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. № 21. С. 191-194.
35. Пересадько Г.І., Стахова Л.Л. Розвиток просодичних компонентів мовлення в дітей із загальним недорозвиненням мовлення. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (14 квітня 2017 року, м. Суми)*. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. С. 110.
36. Пінчук Ю.В. Система професійної компетентності вчителя-логопеда : Дис... канд. пед. наук: 13.00.03 / НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2005. С. 175–199.
37. Про затвердження Положення про логопедичні пункти системи освіти : наказ М-ва освіти і науки України від 13 трав. 1993 р. № 135 [Електронний ресурс] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0059-93#Text>
38. Про затвердження порядку комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу : наказ М-ва освіти і науки України, М-ва охорони здоров'я України від 27 березня 2006 р. № 240/165. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0414-06#Text>
39. Програма логопедичної ритміки для дітей старшої групи із ЗНМ. URL: <http://ped-kopilka.com.ua/blogs/litvinovichlilia/programa-по-логopedicheskoi-ritmike.html> 5
40. Радинова О.П. Дошкільний вік: Методика музичного виховання. *Дошкільне виховання*. 1994. №2. С.24-30.

41. Романюк І.А. Провідні педагогічні принципи організації музичних занять у дошкільному закладі. *Музичний керівник*. 2013. №2. С.4–6.
42. Романюк І. А. Музичне виховання. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 280с.
43. Ромась О. Ю. Типи порушень голосу у дітей – сучасний погляд : Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна. 2012. Вип. 19(1). С. 406-414.
44. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу. Харків : Вид. група «Основа», 2012. 239 с.
45. Рібцун Ю. В. Дошкільні логопедичні пункти: актуальні проблеми сьогодення. *Проблеми та перспективи формування інноваційної системи освіти в ХХ столітті : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 3–4 лют. 2012 р., м. Львів*. Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2012. С. 63–65.
46. Рібцун Ю. В. Співпраця вчителя-логопеда з батьками : молодша логопедична група для дітей із ЗНМ. *Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання*. 2011. № 1. С. 33–37.
47. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання. Київ: освіта, 1997. 280с.
48. Савіна Л. П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят: посіб. для батьків і педагогів: Програма навчання в дит. садку. К. : Школа, 2001. 48 с.
49. Стахова Л. Л. Розвиток фонетико-фонематичних процесів у дітей з порушенням мовлення засобами музики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.19>*
50. Сорока Т.В. Музичне виховання дітей переддошкільного вік. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2002. 84с.
51. Стеценко О. Чи може музика зображати рух. *Мистецтво та освіта*. 2005. № 2. С. 37–38.
52. Сухар В. Л. Логоритмічні заняття в ДНЗ. 5-6 років. Харків : Вид-во

«Ранок», 2011. 160 с.

53. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / за ред. С. І. Матвієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

54. Теплов Б. Психология музыкальных способностей : Избранные труды. В 2 т. Т. I. М. : Педагогика, 1985. С. 42–222.

55. Українське дошкілля : програма розвитку дитини дошкільного віку / Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л. та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2012.

56. Ханукова Р.О. Розвиток музично-рухової творчості дошкільників. *Дошкільний навчальний заклад*. 2013. № 4. С.20–25.

57. Цись О. Логоритміка – пульс розвитку вашого малюка. URL: <http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliohrafichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu83022015/>

58. Чеснокова Л. В. Золотарьова О. І. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. Харків : Вид. група «Основа», 2017. 160 с.

59. Чорна О.П. Психолого-педагогічна діагностика та корекція заїкання у дітей. Кам'янець Подільський : Аксіома, 2013. 141 с.

60. Шабутін С. В., Хміль С. В., Шабутіна І. В. Зцілення музикою. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 192 с.

61. Шаповал О. Всесвіт музичних звуків: Використання системи Карла Орфа на музичних заняттях. *Палітра педагога*. 2008, №2, С. 18–24.

62. Шаповал О. Упровадження концепції «елементарного музикування» Карла Орфа у систему музичного виховання дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. №11. С.57–65.

63. Шеремет М. К. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку дітей в нормі та паталогії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 27. С. 5–7.

64. Шинкарюк А.І. Психомоторний розвиток у віці від одного до трьох

років. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ : 2002. С. 338–348.

65. Школьник С.Я. Мовні віршовані ігри та вправи з музичним супроводом для дітей, що мають вади мовлення. Харків: 1999. 58 с.

66. Jaques-Dalcroze E. Rhythm, Music&Education. London, 1980. 160 p/

67. Kilinska-Ewertowska E. Logorytmice. Lublin, 1978. 280 s.